

Izhaja vsaki četrtek in velja s poštnino vred iz v Mariboru z pošiljanjem na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 80 k.
" 1/4 " . — fl. 50 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 " . — fl. 62 k.
Posamezni listi se dobijo pri knjigarju Novaku na velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

Naročnino sprejema vredništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi ne prijemajo.

Oznanila se prijemajo, plača za vrstico je 10 k. in za kolek 30 k.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Štv. 23.

V Mariboru 19. septembra 1867.

Tečaj I.

Pravi kmet.

(Konec.)

Mnoge druge stvari bi se še lahko navedle, ktere so potrebne pravemu kmetu; hočem vendar le samo edno pridjati, kar je posebno v današnjih časih neogibljivo potrebno, t. j. dobra šolska omika in izobraženje uma. Dokler je bil kmet neveden in sirov, bil je potlačen, ubog, zaničevan. Odreja in omika ste ga vendar tudi v mnogih straneh osvobodile. Vpeljanje ljudskih šol, v kterih se vsi otroci jim primernih stvari učijo, je ravno za kmetički stan neizmerna dobrota postalo in ga je podiglo v ednako ravnopravnost z drugimi bolj čislanimi stanovimi. Sicer še dan današnji mnogi mislijo, da se ni potrebno niti mnogo učiti, niti mnogo znati, če kdo hoče samo kmet biti; pa mnogo je vendar v tem, kake si ti ljudje mislijo kmete. Res mnogo ni potrebno omike in uma pri delu, ktero tudi lahko vsaka mašina opravi; kteri vendar samo tako dela, tudi ni pravi kmet; in kteri nič dalje ne ve in ne dela, kot samo vse po stari navadi, ta v današnjih časih ne more napredovati in skorej tudi ne obstati. Kakor je delal oče in dedek, je znabit prek in prek zadosti bilo za one čase; naši časi so vendar celó drugi in zahtevajo zatoraj tudi mnogo več od gospodarja in obrtnika.

Kteri tega ne veruje, naj pogleda na velik napredek, kterega je činilo gospodarstvo v zadnjih stoletjih. Hočemo ga v kratkem navesti: Razširilo se je sploh sejanje krompirja, kteri mnogo milionov ljudi hrani; vpeljala se je živinoreja v hlevih z deteljo, sejanje bele in rumene pese (burgunške repe, Runkelrübe), po čemur se je živinoreja za dve tretine pomnožila; iznašli so se lajši in boljši plugi, brane; napravile so se mašine, s kterimi se mlati, seje, kosi, in še mnoge druge gospodarstvu zelo hasnovite mašine, po kterih se ne odstranijo samo mnogi in veliki stroški, temoč se tudi olajša poljedelstvo; napeljeva se voda iz mnogega zemljišča po odtokih in se tako pridobi mnogo zemlje za obdelovanje; zboljšala so se gnojišča in sploh pripravljavanje gnoja; rabi se nov zelo hasnovit gnoj: koščena moka, gvano itd., po kterem so se pridelki poljedelstva zelo poboljšali in pounožili; vpeljalo se je sejanje novih zelo hasnovitih gospodarskih stvari, p. tobaka, mela; podigla se je sviloreja; zboljšala živinoreja, bčelarstvo in mnoge druge stvari. Moramo res po pravici reči, da skoraj ni oddelka v gospodarstvu, v kterem se ni posredno ali neposredno zelo napredovalo.

Od kod pa dojdejo in so došli vsi ti napredki? Gotovo ne iz nevednosti, nemislečnosti in da se je držalo starega kopita; temuč iz premišljevanja, prevdarjanja in dobrega spoznanja!

Ob času naših dedov in prededov je kmet lahko dobro živel, brez da bi se bil mnogo učil. Poljedelstvo je še bilo sploh v zibki; zemljišča so se dobivale še jako dober kup; obresti najemnine, plačila težakov in sploh potreboče so bile še zelo male. To je zdaj vse drugače; cena zemljišč in težakov plačila so trikrat več. Iz vsega tega sledi, da gospodar mora trikrat več pridelati, če hoče izhajati. Mora si zatoraj vsak gospodar zelo prizadevati, da si, kar le mogoče, malo stroškov dela, in kakor le more, za obilno žetev skrbi. Pri tem pa je potrebno mnogo premišljevat, opazovati in prerajtovati, da, gotovo veliko več, kakor je to treba marsikteremu delavcu v fabrikah ali obrtniku. — Tako mora pravi kmet pred vsem drugim dobro znati, kaka prst se nahaja na njegovem zemljišču, da potem

presoditi more, kaka zelišča na njem naj bolj rastejo. Potem še le presoditi zamore, kako ga obdelovati, gnojiti in kake zelišča na njem poredoma sejati. Vsak kraj ima tudi svoje posebne sposobnosti, to pa se mora dobro znati, če hoče mnogo dobička pridelati; tudi vsako zelišče ima svoje posebne potreboče in prinaša samo tedaj mnogo dobička, kedar se one dobro spoznajo in se po njih ravna.

Pravi kmet dobro ve, da si vso gospodarstvo naj bolj povzdigne, če si priskrbi mnogo krme in izredi mnogo živine. Mnogo krme daje mnogo gnoja, gnoj pa je prava moč vsega kmetovanja.

Starokopitneži so še zmirom zadovoljni s slabo krmo, s zločestimi travniki, pašami in s praho. Pretehtajoči kmet pa naskoro spozna, da si na njivi, na ktero vseje detelje, pese in kuruze za krmo, več senine vrednosti pridelal, kot na jednako velikem travniku, in da si zatoraj tudi v razmeri več živine redi in več gnoja napravi. — On računava, — in to je prva skušnja dobrega in umnega gospodarja. Brez računanja, merenja, vaganja se ne more dobro opazovati, se ne more na tanko pogledati v gospodarske potreboče. Če kmet začne računati, mora gotovo tudi začeti segati po napredku v gospodarstvu in ga mora rabiti v svojo korist. Staro kopito nima večega neprijatelja, in vpeljanje novih stvari nima boljšega in zaneslivejšega prijatelja in skušnje kakor računanje. Ako si kmet izračuna, da si z boljšim plugom svojo delo hitreje in bolj opravi, in toraj toliko in toliko časa in delavnih moči prihrani, si ga bo naskoro kupil, kajti se mu stroški za njega v kratkem povrnejo. On si bo v kratkem izrajtal, da mu denarji dobre obresti prinašati morajo, s kterimi si je popravil gnojišče, kupil mavca, različnega dobrega orodja ali dobrih gospodarskih knjig in časnikov.

Sicer kmet navadno ne bere rad, nima tudi mnogo časa za to; prosto unico vendar za to vsak lahko najde, če le hoče; in človek, kteri pretehtovati ve, gre tudi rad dalje po tej poti, da si priskrbi nekoliko poduka in zve skušnje drugih.

K vsemu temu je vendar pred vsem drugim potrebna dobra šolska omika; ona je silna moč, ktera še le čini, da kmet umeje svoj posel (svoje delovanje). — Ravno kakor mora priti fant, kteri hoče biti obrtnik, k dobremu mojstru za učeca, ravno tako bi morali stopiti fantje, kteri hočejo biti dobri gospodarje, v šolo k dobrim gospodarjem; in ko bi se pri tem že bili nekoliko naučili, bi še morali potovati, da vidijo, kako se tudi dela v drugih krajih in pri drugih unih gospodarjih; in tako dobro skušeni bi se še le morali vrtiti na svoje posestvo. Bogati kmetički sini bi pa tudi morali obiskovati dobre kmetičke šole, v kterih bi se naučili za celo svoje življenje naj koristnejših stvari. Tukaj se še le učijo svoj pravi poklic dobro poznati; tukaj si prilastijo potrebnih naravnih znanost in se naučijo po svojem opazovanju vsa važna zboljšanja in napredke v gospodarstvu in kako te rabiti.

Če pa kmetički sin takih šol ne more obiskovati, naj bere marljivo v veliki knjigi narave; naj opazuje mnogovrstno in čuležno bitje in življenje narave, ktera bo jegova delavnica. Prividen mladeneč kmečki bo vse žile napenjal, da postane prvi kmet, ker pravi kmet je spreviden, svoboden in srečen mož.

T.

Zgodovinski spominki za prosto slovensko ljudstvo.

Spisal
Davorin Trstenjak.
VI.

Kakošne so bile nekdaj štibre?

Po starih urbarskih pismih od leta 1284 je v laški (Tüffer) županiji kmet, kateri je imel celo pušo (hube), na leto moral odrajtati štibre in sicer: 4 maseljne pšenice, 4 maseljne ovsa, eno svinjo ali pa 15 denarjev, eno ovco, ali pa 16 denarjev. Ovce so toraj bile več čislane, ko svinje.

V cirčniški dolini na Goriškem v Šentilski fari pa je kmet daval štibre: eden vagan (metzen) pšenice, 1 vagan ovsa, eno gorco bobna, eno gorco maka, eno gorco ajdovega pšena, edno ovco ali pa 12 denarjev, 2 kolača kruha o Božiču, 1 piše v postu, 1 kokoš ob veliki noči, 20 jaje. Gorca je merila toliko, kolikor sedaj merica.

Vse te dače je dobivala zemljišna (gruntna) gosposka. Župan je imel pravice: 1 pint (firkelj) pšenice, 1 pint ovsa, 1 denar, 2 hleba kruha, 2 kokoši. V jareninski fari je bilo 100 podložnikov, kateri niso druge štibre plačevali, kakor vsak je moral o Martinovem dati 1 prolnika ali rejeno dobro krmljeno prase.

Zlatoličanje (ves v šentjanski fari na Dravskem polji) so imeli na štibri odrajtati: vsak kmet 8 maseljnov pšenice, $\frac{1}{2}$ meceljna ovsa, 1 prase ali pa 12 denarjev, 1 ovco, ali pa 5 denarjev. Iz tega se vidi, da so pred 600 leti Slovenci boljše ovce redili, ko sedaj.

Gospodarske stvari.

Trsoznanstvo.

(Dalje.)

Št. 45. Moravec, rdeči, rother Mährer, rother Hans, Allemanda confertissima. Trs srednji, rozge tenke; listje, kakor pri valtelineu alj šopatni, debelo, veliko, ravno, precej globoko narezano, z rdečkastimi žilami, dolgošpičasto nazobčano, tanko volnato in ščetinasto; veruge, gornje na dnu trivoglate, proti zunaj bolj tesne, spodnje so samo poznate, peteljna naravnoč razširjena. Grozd srednji, ne vselej gost in dvojen; recelj kratek, debel, volnat, ščetinast. Vrednost: Trs je rodoviten, da dobro grozdje za vino in zobjanje, in se mora razločiti od rdečega cirfanleca.

Št. 46. Janž, pisani, mehrfärbiger Hansel. Trs močen, rozje žoltozeleno, temnorisasto, kolenca oddaljena; listje okroglo, precej debelo, razun spodnjih, ravno, globoko vrezano, peteljni konec rdeč, volnat, spodej ščopkasto volnato, špičasto zobčasto; veruge vse široke, gornje pokrite, peteljna tik petlje široko, potem še nekaj bolj obločno razširjena. Grozd srednji, gost, dolgo vejest, recelj prav dolg.

Vrednost: Trta je tirolska in precej rodovitna, vender da v mrzlih krajih kislno vino.

Št. 47. Belina jonska, weisse jonische Rebe, Condoladi. Trs precej močen, rozge globoko brazdnate; listje debelo, podolgasto, nektero samo tricapn, naprej zavito, končni cap dolg, načesan, veliko, topozobiasto, skoraj bolj ščetinasto; veruge, stranske, plitve, na dnu ojstro voglate, potem obločno razširjene in ravne. Grozd srednje velik, gost, kratkovejest, kakor srednja belina; recelj kratek, prav debel. V rodovitnosti, zorenju in okusu enak našibelini.

Št. 48. Moriljon ali švicar pisani, zweifärbiger Morillon, bunte Schweizertraube, Aleppotraube, Venetianer, franc. Morillon panache, Raisin de Suisse, lat. Vitis versicolor. Trs srednji, rozge tenke; listje zvihano, vender ravno, podolgasto, glavni zobi zelo dolgi, špičasti, med zobmi mal kratkošpičasti; vse veruge razširjene, v zgornjih večkrat zob; peteljna sulčasto odprta, na koncu zaprta. Grozd srednji, rallo vejest, recelj dolg. Jagode so bele, modre, modrobele, lisaste, ali celi grozd enak. Vrednost: Trs v dobri zemlji rodovit, zato je vreden, da se tudi zavolj barve posamezno na rte sadi. (Opazka). Že v starodavnem času je Kolumela udl, da se grozdje z raznobarnimi jagodami dobi, če razne rozge v čevelj dolgo cev vtaknemo, ktere spodaj pol čevja čez molé, in tako vsajenim se sok zmeša, ker se v eden trs zjediniti morajo.)

Št. 49. Moriljon modri, blauer Morillon, Ornithia strobilosa, enak švicarju št. 48, razloči se po modri barvi, temnem bolj debelem listju, pozneje zori, je francosko pleme, in malo za nas vreden.

Št. 50. Moriljon beli, weisser Morillon, Albillo iz Krime, se ne razloči veliko od prejšnjih dveh, nekaj po listju in zelenobelem grozdju, trta je prav rodovitna, sicer ni posebna za zobjanje, vender se priporoča še v slabe lege, ker navadno zori.

(Dalje prihodnjič.)

o preseljevanju vincarjev.

Imamo sicer postave za vincarje in vinograjске posestnike, zakaj kar enega zadeva, zadeva ob enem in drugega, ker sta si oba v zvezi; toda niti ti niti uni jih zadostno poznajo, nekteri še slišali niso o njih! Deloma je krivo to, da niso vsem posestnikom vinograjskim razposlane, ali saj tako naznanjene, da bi si jih zamogli omisliti, in potem jih vincarju razložiti ali celo izročiti; deloma je pa tudi to krivo, da so le za Nemce stvarjene, ne pa v domačem jeziku spodobno razširjene. Jaz sem le na en iztis v slovenskem jeziku pri nekem vincarju naletel. — Inače pa ni duha ne sluka o njih.

V tih postavah je sicer povedano, kako se imajo vincarji do svojih vinograjskih posestnikov, in vinograjски posestniki do svojih vincarjev obnašati; tudi je odločen čas, kdaj in kako se ima preselitev vincarjev zvrševati. Ali malo kdo se briga za te neznane postave, in one mirno počivajo v kakem skritem prašnatem kotičku, kakor marsiktere druge postave: o miru in varnosti oseb in posestev. Od tod ta strahovita pošast pretepanja, klanja in pobijanja, kakor so spet nedavno enega v Negovski župniji okraja zgornje Radgone ubili! — Toda vrnimo se nazaj. Ljudstvo se stare navade drži o preseljevanju vincarjev; in sicer: ako kaj ni prav posestniku vinograjškemu, da slovo vincarju; in kadar se vincarju dozdeva, in si stan zboljšati želi, pa on posestniku svoj odhod ali preselitev naznani meseca julija ali avgusta, da se o dokončani trgatvi prememba dožene brez vsega nadavka. Bodisi temu kakor koli; vsekdar je o taki spremembi ali preselitvi vincarjev toča po vinogradu, toča okoli hiše in toča v hiši posebno takrat, ko se iz boljše vincarije v slabejo preseljuje! — Jaz sem si v 20 letih le enkrat to poskusil in se popolnoma prepričal te hude ure. Zgoraj je rečeno, da je takrat toča po vinogradu; toda ne iz neba, temuč po vincarju, koji, ko zve slovo od posestnika meseca julija ali avgusta, da si lože zamore drugo vincarijo najti do dokončane trgatve, se ti ne bo več dotaknil trte; niti podrtega kolja postavil, niti mladik povezal, niti grozdja na bikih zemlje dotikajočega popravil in višje povezal ali podprl, niti odgrebel zemlje, kjer je prenikzo grozdje itd. In ako ima za se kakošna opravila, postavimo: travo kositi, vršiče porezati, in je prisiljen kateri podrt kol s trto postaviti, da si lože travo izpravi, bo pa tako narejal, da se še huje od toče vse njegovo delo odlikuje: mladike so polomljene ali zvinjene, grozdje raztepeno, pozobano, vršiči posekani do polovice mladik ravno tistih trt, koje bi najdaljše ostati morale. Vinograd ni več prejšnji: vse je križema, da se Bogu usmili!

Je pa toča tudi okoli hiše. Stene ogoljene in razdrte, nesnage povsod v obilnosti, drevje poškodovano, sadje pospravljeno — pokradeno, ako ga je tisto leto kaj bilo; gnojišče zanemarjeno, slama in seno odstranjeno itd. — strašna toča okoli hiše! —

Pa tudi v hiši takrat ni boljše. Kar je kretnega, gre ž njim — le potrte šipe na oknih, poškodovane dveri, odrte nesnažne stene in polomljena peč itd. ti ostane! — Po nadstropju na dilah se premetuje in vdcljuje, da se vsa hiša do podstrežja trese in razpoka! — In ako pred popravkov ni bilo, sedaj jih imaš na stote: na oknih, dverih, stenah, štukaturih, tleh, podih, dilah, v hlevih, skednju itd. To ti je toča, koje brezvestni vincarji pred odhodom narejajo! — Ako povsod ni tako, zna biti, da so drugi bolj vajeni takih uim, nevestnost in odurnega ravnanja.

Iz tega sledi: Ne daj preseliti si vincarju, ako ti je le nekoliko sposoben; saj veš pregovor: Izmed sto vincarjev, jih je 99 . . . . . Na tem smo pa večidel vsi krivi s postavami vred, ker jih ne zvršujemo dosledno. Zato učimo se sami, in učimo druge in to po „domače“; z nemščino pri Slovencih nič ne opravimo, kakor s slavjansščino pri Nemcih

ne. — Kadar je pa krvava potreba spremembe, se pa pripravi na to trojno točo, koje se imaš nadjati iz zgoraj popisane; izjem je menda redek.

A vincarji, ki imajo boljše vincarije, naj pomislijo, da so skozi in skozi vbogljivi, podučljivi in hvaležni, ako ravno jih tu ali tam ktera bridka kedaj zadene, ter se naj spominjajo: da je tudi večkrat v tednu kakošni praznik, to je: ne vedno bridko, težavno, hudo — in si spet lože od dahnejo — in naj prevdarjajo, da se jim pri vsem tem še dosti boljše godi, kot marsikteremu njih vrstnikov — celo lastnikov! Premišljajte in prevdarjajte torej sledeče brez sebičnosti:

Vi imate naj manj en oral zemlje ali saj toliko, da dva, tri do 4 vagane zrnja si posejati zamorete v lastno rabo, pri nekterih vincarijah še več. Razun tega še je kopanja pod grabicami in gred za šolato, vugorke, zelje, sočivje itd. K temu še travnik in košenine po sadonosniku in okoli hiše. Koliko si pa znajo skrbne vincarice iz vinograda klaje, krme za krave in svinje spraviti, same najbolj vedo, ker tako rade iz vinograda travnik narejajo, to je: skrbijo, da najdalje ko le mogoče, v njem trave in gabeza naberejo, kar pa ni pravo. Kako nek bi zamogel marsikter vincar po dvoje, troje do četvero repov goved, včasih tudi volov si rediti ter po troje do šestero prešičev si držati, ako nebi imel potrebne krme za toliko repov?! — Razun tega še dobiva tropin vsake baže: jabelčnih, hruškinih in vinskih vkupno 5 do 10 polovnjakov saj od gosposkih vinograjskih posestnikov; kar menda tudi ni brez vrednosti, ker vinske tropine se po 3 for. polovnjak prodajo, ali pa žganje iz njih kuha, in žganjico po 50 kr. naj manj pint (bokal) prodaja. — K temu še drv ali sicer vej, rožja za kurjavo si slobodno nabira po lastnikovem gojzdu, ako nema naravnoč odkazanih sežnjev za to, kar je pri nekterih lastnikih navada. K vsemu temu še se naj v ozir vzame to: da vincar nobenega dela zastonj ne opravlja, temuč vsakoršno delo se mu plačuje po 20, 25 do 30 kr. na dan! — Stanovanje, hlevi, skedenj itd. so mu v prosto rabo, in ako se kaj poškodje, lastnik popravi s svojimi stroški.

Kar ima vincar v najemnini (štanti) kakor: rez, drugo kop, vezatvo, ni sicer najemnina preobilna, vendar razloček k večjemu kakih 5 do 15 for. znese, ko bi lastnik po težakih ta dela opravljati dal. To vkrajšenje pa vincarju nadomestujejo drugi obilni vsakdanji dohodki od njiv, travnikov, tropin, drv, stanovanja, denarni zaslužki, pijača, gnoj, stelja, napitki itd. Vse to mu ne more kislega obraza vzrokovati — naj je le zmeren, reden, delaven, pravičen, odkritosrčen, pošten, resnico in snagoljuben, ter skrben kakor za svoj, tako tudi za lastnikov blagostan, da vedno v svojem stanu popolnejši prihaja; potem se vincarju slabo ne godi. Tako boljši vinograjski posestniki v Radgonski in Ljutomerski okolici ravnajo z vincarji.

Na Goričkem pa imajo vincarji večidel vsa vinograjška opravila v najemnini (štanti) za primeren znesek v denarju, kar je sicer priličneje za lastnika, koji se po takem ne briga veliko za izročena opravila, ker ve, da je vincarju samemu na tem ležeče, ako pred delo opravi gospodovo, da potem lože svoje izvršuje: to mu je nagon, da se pašči in žuri. Ta navada se pa ne da niti v Haložkih, niti Ljutomerskih, niti Radgonskih okolicah vpeljati; navada je zares železna srajca. In žalostno toda resnično je: živina se veliko pred privadi nove šege kot pa človek! — Tega se lahko prepričamo v vseh razmerah človeškega življenja, v zlasti pa sedaj, ko nam že tako močno za kožo gre — in vendar se noče priti do prave svetlobe pravičnosti in resnice.

Da bi pa vsa vinograjška opravila vincar v najemnini imel, ni svotovati; zakaj z gorečo svetilnico bi moral o solnčnem dnevu človeka iskati, koji bi po sprejeti pogodbi svoje dolžnosti na tenko k večjemu hasku lastnikovemu spolnoval.

Toliko o preseljevanju vincarjev in njih okoliščinah zasebnih.

Jančar.

Sadjoreja.

Večletni pridni bralci naših ljubih „Novic“ imajo že lepe sadonosnike, kateri jim vsako leto prinašajo obilo dobička in veselja. Na gorenskem Kranjskem je sadjoreja razširil g. Lovro Pintar, zdaj župnik v Breznici pri Radoljci, za kar

mu je res tamošnji svet hvaležen, ker sedaj se sadjem tržijo celo v Egipt. Posebno so menda na glasu gorenski kosmači ali štetinarce, zimske jabelka, ki so lepo žolto-rdeče in trpijo do velike noči prihodnjega leta. Na dolenskem Kranjskem in povsod na slovenskem Štajeru je podnebje tako ugodno za sadjorejo, da se vsak umen gospodar čuditi mora, kako da še ni vsak najmenjši prostor zasajen z drevesi. Od slovenskega Štajerja se sad lahko proda na Horvaško in Ogersko, in marsikter marljiv sadjorejec je že lepah petic s to barantijo si zaslužil. Posušene slive, ktere niso bile zakajene, so se lani kupovale cent po 17 do 18 goldinarjev; črešnje, višnje, breskve, hruške, jabelka in vsak drug sad pa se lahko speča za gotov denar, in ravno s to kupčijo so se ljudje okoli Gradca obogatili, kjer pa so tudi vse ceste in skoro vsi omejki ali vrati zasajeni z lepim drevjem. Pri tem ne smemo misliti, da si ne bomo včakali sadu, če še le v starši dobi začnemo drevje saditi; kajti za nekoliko let že rodi, če se jemljejo že 4 do 5 let stare požlahnjene drevesca; pa tudi sicer so pridelki v desetih do petnajstih letih gotovi in hvallili nas bodo naši otroci in posnemali, če smo jim pokazali pot do blagostanja. Zmiraj se samo ozirati na svoje očake, ne stoji, ker tistokrat so bile druge potrebščine, celo druge razmere in zemlja še bolj rodovitna, ker je sedaj že prišla ob moč, če se ji ne vrača redno, kar se ji je odvzelo toliko let. Tedaj ne velja več pregovor: „saj je tak tudi delal moj oče in ded, in vendar dobro živel.“

Pri nas na slovenskem Štajerji je živa potreba, da se ustanovi društvo za povzdigo sadjoreje, ktero bi imelo podružnico v vsaki fari; in v desetih letih bomo imeli povsod sadonosnih vrto. Vendar je treba počakati nove družtvene postave, preden se more kaj takoga sprožiti; tečas pa si naj posamezni sami pomagajo.

Jaz že več let sem zasajam sadno drevje sam pri sebi ali pa drugim pomagam in če mlade drevesca pridejo v globoko skopane, z dobroj zemljo popolnjene jame plitvo zasajene, tudi veselo rasejo in že v dveh letih sad donašajo, ktere ga že po leti potrgam, da rasti drevese ne škodi. Zlahne jablani, hruške, česplje, marelice, breskve itd. kupujem pri g. Lovru Pintarju, župniku v Breznici pri Radoljici (Radmansdorf) na Kranjskem, od kodar ne pridejo dražje, ko iz nemškega Gradca slaba roba s polamanimi koreninami. Poskusite tedaj, dragi slovenski rojaki in ne bote se kesali. Z Bogom!

V Brežcah dne 12. kimovca 1867.

Dr. R a z l a g, kmetovalec.

Domače stvari.

Poteznost konjev. Na mehki ilovični stezi vleče konj 300 funtov, na navadni kamneni 600 fnt., na trdi 1600 fnt. na prav dobri stezi pa tudi 3000 fnt. To vendar samo velja, če je steza celo ravna (horizontalna); ker so pa take steze zelo redke, se na naj boljši stezi navadno ne more več nakladati za jednega konja, kakor samo 1200 do 2000 funtov. — Po reki, ktera silno teče, vleče jeden konj 15 — 16000 fnt. na počaso tekoči pa 55 — 80000 fnt., na vodotoku (kanalu) pa tudi 160.000 fnt. in še več. — Poprek vleče konj na vodotoku blizo 400 krat več, kakor na slabi cesti, in 60 krat več, kakor na naj boljši steži.

„Frauendrf. Blt.“

Ako vinski sod splesni, kako si ga popraviš? V nekterih krajih po Istri vzamejo vina in kisa (jesiha) po primeri soda; to skupaj dajo zavreti, pa vrelo vlijejo v sod, ga dobro začepijo, pustijo ga nekoliko časa stati, ga s tem poplahnejo, in to odvzame duh plesnovine.

Kako skrite kokošje ali račje gnjezda lahko najdeš? Kokošim ali racam, predno začnejo jajca nesti, vribaj malo kuhinske soli pred mrdo (Steiss). To jih podviza, da se nemudoma v gnjezdo podajo; gospodinja pa zdaj vidi, kje imajo gnjezdo, in v skritem gnjezdu se dostikrat po cele kope jajec najde. To je že stara skušnja; ker pa ni našim gospodinjam sploh znana, je vredna, da se dalje razglasi.

Osat dobra klaja. Osat, ki tako rad po sili raste in kmetovavcem nadlego in škodo dela na njivah, lahko porabiš za klajo. Otroci ti ga igraje naberejo, ti ga pa zasekaj in ali koj zelenega ali posušenega kladaj živini. Še konji ga rajši jedo, kakor grahorico ali oves, ter so po njem za delo tako močni, kakor po najboljši krmii. — Ne zaničujmo toraj osla zarad tega, ker o s a t rad je.

„Fraudrf. Bl.“

Novičar.

(Kmetovske zavarovalnice.) V nekterih krajih je navada, da si kmeti kake vasi ali celega kraja napravijo med seboj zavarovalnico, to je, da z združenimi močmi podpirajo tistega izmed sebe, ktereга nesreča in škoda po ognju zadene. To so tako imenovane kmetovske zavarovalnice. Visoko ministerstvo notranjih zadev je take naprave za jako koristne spoznalo in posameznim namestništvom dalo oblast, take združbe potrjevati in treba ni pri ministerstvu samem dovoljenja prositi. Tudi našim slovenskim kmetom bi bile te naprave priporočati. Okrajni zastopi bi imeli to koristno stvar v svojih okrogih pospeševati.

— Srbska vlada je zastran onega sramotnega čina Turkov na ladji „Germania“ prav ostro pismo turški vladi poslala, v katerem tirja sledeča: 1. Naj se iz službe denejo in kaznujejo vsi uradniki, kateri so se pri onem grdem činu vdeležili. 2. Mora se popolnoma povrniti kvar, kateri se je po onem činu napravil. 3. Morajo se pravice zagotoviti, ki jih imajo Srbi zastran popotnih listov, in so jim pripoznane po pogodbah s Turki; katerih pa vendar turške gosposke nekoliko časa že celo niso hotele več pripoznavati, ter so jih že poslala kratile. 4. Mora se Turška zavezati, da napravi ostre vladine naredbe, po katerih se prihodnjič taki silni čini ne bodo mogli več goditi.

— 10. t. m. se je spet prigodil prav zalosten čin na posestvu nekega Francoza (Pellien) v Hrovaški. Tepli so se namreč kmetje z žandari, in mnogo kmetov je bilo ranjenih in nekaj tudi ustreljenih.

— Državni zbor je sklican in bode imel 23. t. m. spet prvo ali prav za prav 27. sejo. Na dnevnem redu je: 1. volitev zapisovavcev. 2. Poročilo odbora, kateri se je posvetoval zastran kazenske postave od vlade predložene, ki zadeva odstranjenje telesne kazni. 3. Odborovo poročilo zastran Mühlfeld-ovega predloga, po katerem se naj spremeni §. 120 reda kazenske pravde. (Zastran izpraševanja prič, ktere spadajo pod vojaško sodnija.)

— Časnik „Napredak“ piše: Če se potrdi, da so Turki kapitana Karadžič-a umorili, bo Srebska morala naprej z mečem v roki. V Srbski se bodo v kratkem stvari zgodile, s kterimi, pravijo, bo vsak Srblijin zadovoljen.

— Cesar in cesarica sta 13. t. m. došla v Monakovo.

— Iz Petrograda se je pisalo „Narod. list.“: „Trenutek se bliža, v katerem se mora rešiti prašanje jutrovih dežel in tudi Slovanske zadeve v Eyropi. Slovani morajo biti pripravljene, da nastopi kmalu konfederacija med Slovani bivajočimi zunaj Avstrije, brž ko bodo Turki iz Evrope pregnani.“

— V Genovi so bili zbrani prekanjeni prekucuhi, kateri so hoteli pogoje vsesvetnega miru napraviti. Tudi Garibaldi je bil tamo, ktereга so celo za častnega predsednika zvolili. Ali ni to smešno: Garibaldi z mavtarskimi prekucuhi, ki hočejo vse trone po svetu prevreči, stavlja pogodbe — splošnemu miru?

— V nedeljo 15. t. m. je bila pri mali Nedelji velika narodna beseda, ktero je osnoval izkreni rodoljub gospod B. R. v spomin rajnega slovenskega zgodovinarja Antona Krempeljna, ki je tamo kot župnik živel in umrl. Snidlo se je več ko tri trisoč ljudi od vseh strani slovenskega Štajerja, iz Prekmurskega in tudi iz Kranjskega in Horvaškega. Lepih govorov, deklamacij, pesem je bilo mnogo slišati, kar hočemo prihodnjič bolj na tanko popisati.

— Cesarski namestnik v Koroški grof Hohenwarth je vsled ministerskega vkaza, po katerem se mora rabiti slovenski jezik v vradnijah Štajarske, Kranjske, Koroške in v Istriji, poslal pismo na ministerstvo, v katerem pravi, da tega v Koroški celó ni potrebno, ker tamo nikdo tega ne zahteva (?) in da vradniki tamo toliko slovenščine vedo in tudi rabijo, kolikor je potrebno; sicer se pa na Koroškem nihče še ni pritožil, da nebi bil zadovoljen z dozdanim vradovanjem. Pravi tudi dalje, da tega nobeden koroških poslancev, katerih je pet v državnem zboru, ni zahteval in tudi ni podpisal onega pisma, ki so ga dali na ministerstvo slovenski poslanci. — Radovedni smo, kaj bo ministerstvo na to storilo? Zastran Hohenwarth-ovega pisma pišejo med drugimi časnik „Pestb. vedom.“ tudi sledeče: Hohenwarth-ovo pismo je najboljšje plačilo za to, da so se slovenski državni poslanci tako pridno obnašali. Razun slovenskih poslancev ni nikdo kaj drugega pričakoval. Radovedni smo, kaj bo vlada na-to storila, ktera

se tako rada opira na vradniške poročila. To so slovenski državni poslanci za to zaslužili, da so bili nezvesti slovenskemu načrtu. — Tudi česki časnik „Nar. Listy“ piše o H. pismu in sicer med ostalim tako: Slovenska doslednost je res prav lep sad prinesla; prej abecednik, zdaj pa poročilo Celovškega cesarskega namestnika! To so prav lepe nade, da se doseže to, zarad česar so gg. Toman, Klun, Svetec itd. šli na Dunaj! Sicer pa si ta čin slovenski poslanci naj sami razložijo; bili so prav pridni, so lepo bogali — plačilo sledi. — Tako vnenji listi. Mi pa mislimo, da je zdaj zadnji čas, vladi prav resno povedati, da si Slovenci ne pustimo dalje pometati s svojimi pravici. V ustavi ni državi nima ta ali oni deželni namestnik, niti ne vradniki, ampak le izbrani poslanci imajo govoriti o tem, kar je narodu na korist ali na škodo.

— Iz Levova se piše: Gališko deželno poglavarstvo je te dni razglasilo povelje, po katerem se mora od prvega septembra v šolskem odseku samo v polskem jeziku vradovati. Vsi dopisi do tega odseka kakor poprek vse dopisovanja med šolskimi vradi morajo biti prihodnjič v oficialnem t. j. polskem jeziku. Da se v južni Galiciji, kder stanujejo sami Rusini, od tega povelja odstopiti ne bode smelo, se samo po sebi razumeva, če pogledamo na to, kako so že do zdaj Polaki proti Rusinom postopali. — Tudi tukajšno mestno poglavarstvo ni hotelo zaostati za deželnim poglavarstvom, in toraj tudi brž vpeljalo polski kot vradni jezik.

— Srbska skupščina se bode odprla 29. septembra (t. j. 10. oktobra) v Kragujevcu.

— Cesar in cesarica gresta 23. t. m. v Pešt in od tod na grajšino Gődöllö, kder ostaneta tri tedne; do 25. oktobra pa nek prideta v Pariz.

— Upor v Hercegovini se širi krez reko Taro.

— Ministerstvo nauka je izpraznjeno službo na Mari-borski gimnaziji podelilo g. Jan. Pajku, dosedanjemu profesorju v Kranji. — Pravo!

— Kakor se „Pozn. nov.“ iz Varšove piše, so prišli tje pruski častnici, ki bodo ruske vojake vadili (eksercirali). V orožnici je vse živo, da se napravijo puške iglenice po pruskem stroju.

Smešnica.

Po dokončanejši skušnji stopijo g. dekan pred otroke, ter jih pohvalijo, pa tudi nemarneže okregajo, da so tolikokrat iz šole izostali, toraj nič ne znajo. „Eden“ — rekli so dekan — „je celó tridesetkrat izostal!“ — Kakor blisk skoči majhen fantič v drugej klopi na noge, in poln veselja vzdigne roko, rekoč: „Jes, jes!“

Tržna cena

pretekli teden.

	V Varaž-		V Mariboru		V Celju		V Ptujju	
	fl.	k.	fl.	k.	fl.	k.	fl.	k.
Pšenice vagan (drevenska)	4	50	4	90	5	—	4	40
Rži	3	—	3	5	3	30	3	20
Ječmena	—	—	—	—	2	90	—	—
Ovsa	1	58	1	55	1	60	1	50
Turšice (kuruze) vagan	3	—	3	15	3	10	3	—
Ajde	2	10	3	—	3	20	2	60
Prosa	4	60	—	—	3	40	—	—
Krompirja	—	—	80	1	—	1	—	1
Govedine funt	—	—	24	—	22	—	24	—
Teletine	18	—	26	—	26	—	26	—
Svinjetine črsteve funt	22	—	26	—	—	—	25	—
Drv 36" trdih seženj (Klafter)	8	26	—	—	6	90	7	80
„ 18" „ „	—	—	4	35	—	—	—	—
„ 36" mehkih „	5	50	—	—	5	—	5	80
„ 18" „ „	—	—	3	05	—	—	—	—
Oglenja iz trdega lesa vagan	50	—	40	—	40	—	40	—
„ „ mehkega „ „	—	—	30	—	40	—	35	—
Sena cent	1	—	70	—	55	—	95	—
Slame cent v šopah	80	—	95	—	40	—	80	—
„ „ za steljo	60	—	50	—	30	—	60	—
Slanine (špeha) cent	36	—	44	—	40	—	40	—
Jajec, šest za	10	—	10	—	—	—	—	—

Cesarski zlat velja 5 fl. 88 kr. a. v.

Ažijo srebra 121.25.

Narodno drž. posojilo 65.40.

Loterijine srečke.

V Gradcu 14. septembra 1867: **41 35 46 42 57**

Prihodnje srečkanje je 25. septembra 1867.